

כתתרי תורה

לק"י • פרשת צו את אהרן ה'תשפ"ב ב'ש"ג • גליון צ"ז • הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

כתר מלכות – מאן מלכי רבנן
רבי שלום בר יוסף בנימינן זלה"ה
מחכמי ישיבת מקור חיים ירושלים – י"ז אדר תש"ב
רבי יוסף ב"ר סעדיה צפירה זלה"ה
ממקובלי ק"ק תימן בירושלים – י"ח אדר תרצ"ג
רבי אברהם ב"ר יעקב עמראני זלה"ה
חבר ב"ד צנעא – ל"ט אדר ב' תש"א
רבי חיאי בר יוסף לאנאמי זלה"ה
רב כפר לגאמ – ל"ט אדר תשנ"ג
רבי זכריה בר שלום זכריה זלה"ה
רב מושב אחיעזר – ל"ט אדר ב' תשס"ג
רבי יעקב ב"ר יעקב יוסף זלה"ה
מח"ס ילקוט יעקב ומרבני ק"ק עין בת"א – כ' אדר תשנ"א
רבי ציון ב"ר יפת צובורי זלה"ה
רבה של גדרה – כ' אדר תשע"ה
רבי עוואץ ב"ר סאלם נגר זלה"ה
מרבני ראש העין – כ"א אדר תשנ"ח
רבי יהודה ב"ר יהוא צאלח זלה"ה
מחכמי צנעא – כ"ב אדר תקפ"ג

לע"ג ידיד ורע אשר שמחת התורה שבליבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, וזה להרביץ תורה ולהעמיר בתו מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אלוטור זצ"ל ביבולח"א הרב צבי בלאט שליט"א • דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב אלעזר עזרי זצ"ל בן יבולח"א רבי אברהם, הרב זכריה בר יוסף גהסי זצ"ל, הרב ישראל בר יהודה זצ"ל, מרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה, מרת אסתר ב"ר יהוא גרשי ע"ה, מרת יהודית ב"ר יוסף שרעבי ע"ה ואמה מרת רומיה שרעבי ב"ר שלום (קוח) ע"ה נלב"ע כ"ב אדר תשס"ח • ולזכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א, הרב רפאל אריה בן יהוא שליט"א, הרב ששון בן מרדכי שליט"א ומיכל ב"ר ישי תחי" לרפ"ו במהרה בתוך שאר חולי ישראל, ולהצלת ההצלת אחינו בני ישראל, הנתונים בצרה ובשביה באוקראינה ובשאר גלויותיהם, המב"ה יוציאם מצרה לרוחה ומאפילה לאורה, ויזכו לגאולה השלימה בקרוב, אכ"ר.

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומיסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיא ב"ר יצחק עומיסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

הפריש מתנות לאביונים ולא הספיק לתתם בפורים

א] מעשה באדם שייחד כסף למתנות לאביונים כדי להעבירו לאחד ממכונות הצדקה העוברות הלוך ושוב ביום פורים. אלא שהזמן חלף והאיש נטרד ושכח להעביר את הכספים. עתה בא בשאלה מה יעשה עם הכסף שנותר בידו והאם יש עניין להעבירו למתנות לאביונים למחרת עבור עניי ירושלים. תשובה: פסק מרן השו"ע (סי' תרצ"ד ס"ד) כי מי שדר במקום שאין עניים, ייתן את מה שנתחייב למתנות לאביונים, לעניי עיר אחרת לאחר הפורים. וביאיור הלכה זו י"א, שאינו מקיים בזה מצוות מתנות לאביונים אלא מצוות צדקה בעלמא (ש"ת אבני ישפה ח"ו עמ' ר"ח), אך מרן הגר"י רצאבי שליט"א אמר לי דמסתבר שמקיים בזה מצוות מתנות לאביונים אך לא בהידור. ולפ"ז גם בנדון דידן לכאורה יקיים את המצווה במה שיעביר את המעות לאחר פורים. אלא שנחלקו הפוסקים בבן עיר שמצוותו ב"ד ששלח מתנות לאביונים לבן כרך ע"מ שי אכלם בט"ו, האם הולכים בזה אחר שמחת המקבל והוא הלא שמח במעות ביום הפורים שלו, או שהנותן צריך לשמח ביום מצוותו את המקבל (ש"ת אוהל יוסף סי' ט"ו, ציץ הקודש ח"א סי' נ"ו ועיין פסקי תשובות סי' תרצ"ד או"ח), אבל כו"ע מודו בבן עיר שנתן את המתנות לאביונים לאחר י"ד (שם) שאינו מקיים את המצווה אף אם נתן לבן כרך, וא"כ אף כאן לא קים נמצוה. ולמעשה שאלתי את מרן הגר"י רצאבי שליט"א, והשיב, דאכן יש לחלק דדווקא מי שהיה אנוס מפני שהיה במקום שאין עניים, מקיים מצוות מתנות לאביונים במה שנותר לאחר פורים, אבל זה שיכול היה לתת לעניי ונטרד ולא נתן, גרע טפי. ומ"מ הורה שיש עניין לתת לעניי ירושלים למחרת.

צבע את פניו בפורים האם מותר לנקות בשבת

ב] מצוי בפורים שיש אנשים הצובעים את פניהם לתחפושת וכדומה. והנה ארע לאדם שצבע את פניו, ונכנס לשבת כשהצבע עדיין על פניו. עתה שואל האם מותר לו לרחוץ את פניו להסירו, או שיש בזה משום מוחק. תשובה: הנה הכותב על בשרו חייב אף שחמימות הבשר מעברת הכתב לאחר זמן (רמב"ם שבת פ"א ה"ט"ו). ולפ"ז ה"ה שיהיה אסור למחוק את הכתוב על בשרו. ואף שאינו מוחק ע"מ לכתוב שם, כיון שראוי לכתוב שם, אסור (נשמת אדם נטל"י כלל מ' ס"ח). ולעניין מי שהתלכלכה ידו משחרות הסיר וכד', נחלקו הפוסקים האם יש איסור מחיקה בניקוי היד (חיי אדם שם) או שכיון שאין השחרות הנדבקות דרך כתיבה אלא דרך טינוף, אין בהסרתו איסור מוחק (כה"ש ס"ק ס"ב כ"ז). ומשמע שבנדון דידן שאין האיפור בדרך לכלוך, יהיה אסור לכו"ע. וכן כתב מהרי"ץ בתשובה (פעולת צדיק ח"ב סי' ק"מ) שבכתב שעל גבי היד (שאינו דרך טינוף) יש איסור מוחק, אם הוא מתכוון לכך או אם זה פסיק רישיה שיימחק הדיו ע"י הרחיצה. ולכן הורה מרן הגר"י רצאבי שליט"א שמוותר לרחוץ את פניו כדרך רק אם אין כוונתו להסיר האיפור, ואינו בהכרח שיעשה איסור. וידידי הרב ישראל הלוי שליט"א העיר, שמא יש לחלק בין כתיבה על היד שנמצא מוחק ע"מ לכתוב ובפרט במי שדרכו לכתוב על ידו. משא"כ האיפור שמורחים בפורים, מסתבר שנחשב לכלוך שהרי רק בפורים עושה כן. וא"כ, ייחשב הדבר כשחרות ודרך טינוף ויהא מותר לרחצו, וצ"ע.

האם יש קדושת שביעית בפירות ערלה ונטע רבעי

ג] מעשה באדם שנטע עץ פרי לפני ר"ה של שנת תשע"ט ונמצא כעת העץ בשנת הרביעית, כיון ששלש שנות ערלה מסתיימות בט"ו בשבט השנה שנת השמיטה תשפ"ב, ומט"ו בשבט של שנת השמיטה עד ט"ו בשבט של שנת תשפ"ג היא שנה רביעית. עתה שואל כיצד עליו לנהוג עם הפירות. תשובה: הנה זה פשוט שפירות הערלה כיון שאסורים באכילה ודינם בשריפה, אין איסור להפסידם אף בשביעית. ואדרבה ראוי להורידם מהעץ ולזוקם כדי שלא ייכשלו בהם בני אדם בשנה זו שהכל הפקר, ויסברו שמותרים הם ויבואו לאכלם. אמנם, פירות נטע רבעי דהיינו אלו שחנטו אחר ט"ו בשבט השנה, כיון שמתירים באכילה ע"י חילול וכמעשה שניזן, אסור להפסידם. אך צריכים הבעלים להודיע שהם פירות נטע רבעי וצריכים חילול, או שהבעלים בעצמם יקטפו את הפירות, יחללו ויניחום הפקר לרבים (רמב"ם מעשר שני פ"ט ה"ו, שמיטה כהלכתה פ"ג ס"ק י"ג, משנה הלכות ח"ג סי' י"א, חוט שני שביעית עמ' ת"ה).

והנה הוקשה לנו בעבר וכבר נתפרסם בכתר ההלכה [גליון פ"ח], שלכאורה אין משמעות לט"ו בשבט של שנת השמיטה, שהרי זמן החנטה הקובע לקדושת שביעית הוא א' בתשרי. ועתה בעקבות שאלה זו, נמצא יישוב לעניין, שהרי ט"ו בשבט קובע למניין שנות הערלה כאמור. אכן, זהו דווקא באילן שניטע לפני ט"ו באב של שנת תשע"ט, כיון שיש קולא במה שחודש אחד בשנה זו הראשונה נחשב שנה, יש חומרא כנגדה למנות את השנים עד ט"ו בשבט, אבל אם ניטע לאחר ט"ו באב, כיון שאז מונים את השנה הראשונה מתחילת השנה לפי שנות העולם דהיינו א' תשרי, א"כ, בסוף שנת תשפ"ב מסתיימות שלש שנות ערלה ובא' תשרי תשפ"ג מתחילה שנה נטע רבעי ואין משמעות לט"ו בשבט (ש"ע י"ד סי' רצ"ד ס"ד ה"ה).

כתר של"א"ש

וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים (ו', כ"א). אפשר לומר על דרך מה שרמזו חכמי תימן (מוהר"ר שלמה טביב זלה"ה בחכמת שלמה ומוהר"ר שר מנחם חציאי זלה"ה בנפש יהודה, כל אחד בסגנונו) בפסוק זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה (ו', ב') דתיבת 'העלה' רומזת לאדם המתגאה ומחשיב עצמו, ומה עונשו, על מוקדה שהמתגאה נופל באש הגהינם, ע"ש.

מעתה יש לרמוז גם בפסוק זה, כי ישנם עבירות חמורות אשר בגינם הכרת תכרת הנפש היא וזהו 'ישבר', אך בעבירות הקלות יותר דיו במים הזיזונים שיבואו עליו וביסורים יתמרק עוונו וכופר.

אך צריך לדעת דכל זה אם לא שב בתשובה, אבל דרך תשובה יש לו תמיד, וכמו שדרש מוהר"ר סעדיה צפירה זלה"ה בספרו כסף צרוף את הפסוק הזה כמין חומר בדרכי התשובה, דבא לרמוז לשתי סוגי עבירות, האחת מן העבירות החמורות, כגון כעס, שמתלבשת באדם מבית ומחוץ, זו הנמשלת לכלי חרס שאין האדם יכול לצאת ממנה, כיון שנאחזה בו כל כך חזק מבית ומחוץ. ומה תקנתו, בשבירה, דהיינו, שיקבל על עצמו שלא ישיב מחרפהו דבר ויהיה מושלך כשברי כלי חרס שאין חסים ודורסים עליהם, ושבירתו היא תקנתו ותשובתו. אך בעבירות הקלות שאדם דש בעקביו ואינם נבלעות כל כך בגופו, כגון שעשאן בשוגג או תיאבון, ושטוף במים וטהר, דהיינו, די לו בתשובה ודמעתו על לחיו. עכת"ד.

בימים אלו בהם מתחילים כלל ישראל להתכונן לימי הפסח, בלימוד ההלכות ובהכנות הנצרכות ובכללם בהכשר והגעלת הכלים, יש לנו לזכור כי החמץ רומז ליצר הרע, ובתיקוניו והכשרותו, יש בהם כדי ללמדנו ולרמוז לנו על דרכי הזיכוך והנקיון מן החטא. שבת שלום.

פרשיות כל חלב והמקריב במשנת רבותינו

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר כל זולב שיר וכשב ועז לא תאכלו: וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל המקריב את זבחו שלמיו לה' יביא את קרבנו לה' מזבחו שלמיו (ו' כ"ב כ"ג: כ"ז כ"ח כ"ט)

מסורת תימן - פרשת כל חלב פתוחה והמקריב שתומה

א] ידוע כי מסורת בכל ספרי תימן, כי פרשת כל חלב פתוחה, ואילו פרשת המקריב שתומה, שכן הוא בכל ספרינו ראשונים ואחרונים, אין גם אחד בהם פליג' כפי שהעיד לנו אדונינו מהרי"ץ זלה"ה בשו"ת פעולת צדיק (ח"א סי' כ"ד), ובכללם העיד שכ"ה בתיגאן של מהר"ר יחיא בשירי ומהר"ר אהרן (ב"ר שלמה) הכהן עראקי זלה"ה, סופרים מובהקים ראשי אלפי ישראל, כל שתום לא עממו. וכן העלה מהר"ע קרח זלה"ה בסערת תימן (עמי ק"ד). ודבר זה היה נהוג בכל תפוצות תימן שכן הוזכרו גם הר"ס חוזה זלה"ה מחכמי שרעב (בשו"ת סולת מנחה סי' י"א) וכן הוא בספרי התורה שבעדן כנזכר בסדור השלחן (סי' ב', משמרת איתמר את ל"ז).

ובטעם הדבר כתב מהר"ס דמארי זלה"ה במדרש הביאור, כי התחילה התורה בפרשת השלמים (וזאת תורת זבח השלמים. לעיל י"א), אח"כ כתבה התורה את דיני החלב והדם ובפרשה בפני עצמה להשמיענו שהוא דין בפני עצמו הנוהג בין בקדשים ובין בחולין. ובעת חזרה התורה להשלים דיני השלמים בפסוק המקריב את זבח שלמיו, ולכן אין שם ריווח פרשה, שהוא סיום הפרשה הקודמת.

ב] וכ"כ מהר"ס די לונזאנו באור תורה שנמצא בג' ס"ת ובחומשים מדויקים, וכן מצאתי בהל"י (כתבו רבי משה בן הלל נכתב בסביבות שנת ד' ת"ת. ע"י אודותיו בספר יחסין מאמר חמישי בערך הראב"ד. ובמנחת שי בראשית א' ט"ז. וע"י לקמן את ה' הנראה שבהל"י גם המקריב פתוחה), ובמצריים ובירושלמיים ע"כ. וכ"כ במנחת שי שנמצא בספרים רבים וכ"ה בספר תגי (לא בירא לי אם בספרים שהזכיר במנחת שי, יש ריווח גם בהמקריב וכשיטה השלישית דלקמן את ר').

ג] וכאשר מנה רבינו הרמב"ם (סוף פ"ח מהלכות ס"ת) את סדר הפרשיות הפתוחות והסתומות כפי שהן בספר הידוע במצרים שהגיהו בן אשר, מנה בפרשתנו שש פרשות פתוחות וז"ל, וידבר דוה קרבן (ו', י"ב), וידבר וכו' דבר אל אהרן (שם, י"ז), וזאת תורת האשם (ז', א'), וזאת תורת זבח (ז', י"א), וידבר וכו' דבר אל בני ישראל (ע"י בסמוך), וידבר וכו' קח את אהרן (ח', א'), כולם פתוחות והן שש ע"כ (גירסא זו היא גם בספר החתום ע"י רבינו. ובכל כתיב"י בשנויים קלים. וכתב מהרי"ץ שכן היא נוסחתנו ברמב"ם כתיבת יד ישנות נושנות וכ"כ באור תורה שזוהי הנוסחה בדפוס שהוגה מספר רבינו במצרים).

ד] אכן בכסף משנה הביא בתחילה גירסא בה נוספה פרשת המקריב וידבר דבר אל בני ישראל, וידבר דבר אל בני ישראל המקריב. וממילא הוסיפו לגרוס וזהו שבע'. וכענין הביא בהגהות מיימוניות דבס"ת שעשה הח"ר יוסף הנקדן המומחה, שהעתיק מהרמב"ם, יש ריווח פרשה בשתייהן.

וכתב הכס"מ דגרסא זו טעות, כי וידבר דכל חלב אינה פרשה. וצריך להעביר קולמוס על תיבות וידבר דבר אל בני ישראל ולמוחקם, וכן על תיבת 'שבע' ולרשום במקומה שש. וכן דחה הרב אור תורה גרסא זו (ונראה

מדרכי רבותינו - רבי יוסף ב"ר סעדיה צפירה זלה"ה

רבינו נולד לאביו המקובל מוהר"ר סעדיה זלה"ה מח"ס 'כסף צרוף' בעיר תנעם שבתימן, עלה עם אביו לאה"ק בסביבות שנת ה'תרכ"ג, רבינו שתמך באביו ופרנסו משעלו לאה"ק, השתדל להדפיס את ספרו, ואכן הכרך הראשון יצא בחיי אביו בשנת ה'תרנ"ז (ר"ס נפטר ב"ש אייר תר"ס), ורק כארבעים שנה לאחמ"כ זכה לברך על המוגמר כשהדפיס מחדש את כל כתבי אביו כולל ספר מעין גנים על שיר השירים. רבינו נמנה בין החכמים ההוגים בתורת הנסתר בישיבת בית א. אך לא רצה להתמך ע"י הישיבה ולכן נתפרנס מכתביבת סת"ם, ורבים מבני ירושלים היו רוצים לרכוש דווקא ממנו תפלין ומזוזות, לרוב חסידותו וקדושתו. כמור"כ שימש רבינו כש"ב מומחה ואף הסמיך אחרים לשחיטה. התגורר בשכונת נחלת צבי שם גם שימש כחזן בביה"כ תפארת צבי (בו התפללו בנוסח שאמ"י), בו גם הרביץ תורה לרבים בשיעוריו הקבועים, ורבים השיב מעון בנועם אמריו. בנועם קולו שורר בשמחת חתנים. רבינו היה מחברי הועד הרוחני של ק"ק תימן בירושתי"ן, ואף ישב לעיתים כחבר ביה"ד (בירושלים התגורר אז עוד רבי יוסף ב"ר שלום צפירה, ששימש כמלמד דרדק, ונפטר בצעירותו). מעשה במשפחה ערבית אחת שהתגוררה בשכונת נחלת צבי והיתה מצייקה רבות לבני השכונה, ער"ש אחד העיוז פניהם ורצחו אחד מבני השכונה, אותו ליל שבת היתה התפילה בבכי ודמעות כיום הכיפורים ממש, לאחר התפילה פתח רבינו את ההיכל וביקש מהציבור שיאמרו עימו שירת היס, משהגיעו לפסוק תיפול עליהם, וביקש מהציבור שיכוונו לדעתו, ואכן כעבור שעה קלה נשמעו קולות שבר מבית אותם ארורים כשאבי המשפחה התפגרו, ותוך שבוץ יצאו רוב המשפחה ועזבו את השכונה, ומרוב פחדם מכרו את ביתם בפרושות ליהודים. נראה שרבינו לא זכה שיתקיימו בניו כמו שהתפלל בהקדמתו לספר כסף צרוף צלבנים זכרים של קיימא יראני ואכן כך נכתב ע"ג מצבתו 'בניו קבר בחיו, ויסוריו קיבל בלי תלונה'. וזע"א.